سیاسەت لە نێوان «ئاڵوگۆڕ» و «لێدان»دا

ڕێبوار سیوەیلی

(١)

«فلان لێیدرا»، «وریابە لێنەدرێی»، «ئەو ساڵەی کە لە فلانکەس و فیسارە گروپ درا» و هتد. ئەمانە ئەو ڕستانەن کە ئێمە لە پانتایی سیاسەتی کوردیدا گوێمان لێیان دەبێت و گەلێ جار خودی سیاسییەکانیش بە پیری و لە چاوگێڕانەوەیاندا بە ژیانی سیاسی و پەیوەندی ڕابردووی خۆیان بە حیزبێکی دیاریکراوەوە، ئەم چەمکە بەکاردەهێنن و بە هەناسەیەکی ساردەوە دەڵێن: «ئێمەش... لێدراین».

بەڵام لە پانتایی سیاسەتی کوردیدا پرۆسەی لێدان هەمان مانای نییە کە ئێمە لەناو خێزان و کۆمەڵگادا بەکاردەهێنین و لێیتێدەگەین. کاتێ دەڵێین (باوکێ لە کوڕەکەی خۆی دا)، بە مانای ئەوەیە کەسی یەکەم، کە بە پێی سیستەمی بایۆلۆژی و کۆمەڵایەتی ناوی «باوک»ـە و ئەم باوکەش دەسەڵاتێکی بێسنووری لەو دوو سیستەمەوە وەرگرتووە، هەڵدەستێ بە دەست، یان بە مقاش و هەر شتێکی دیکە پەلاماری جەستەی کەسی دووەم دەدات کە بە پێی ناولێنانی هەمان دوو سیستەمی ناوبراو، بە «کوڕ» ناویدەبرێت. لێرەدا مەبەست لە «لێدان»، لێدانی فیزیکی و بەکارهێنانی زەبری جەستەیەکە بەسەر جەستەکانی تردا، لەگەڵ هەموو ئەو هەڕەشە و سوکایەتی پێکردنانەی لە کاتی خودی لێدانەکەدا، لە ڕێگەی زمانەوە بەسەر لێدراوەکەدا دەبارێن. ئەگەرچی ئەم مانایەی لێدان ڕوون و ئاشکرایە، بەڵام هیچ خۆش نییە لە ناو ئەم دوو سیستەمە کۆمەڵایەتییەدا کوڕ بیت و باوکێکی دەستوەشێنت هەبێ و لە کاتی لێدانتدا جوێنت پێبدات، بەبێئەوەی دەستووری زمان پەیڕەویبکات (وە بە بێئەوەی هیچ پسپۆڕێکی زمانزانی ناو زانکۆ، لەمبارەیەوە توێژینەوەیەکی «زمانەوانیی جوێن»ی بۆ نووسیبین).

(٢)

کاتێ لە سیاسەتدا دەگوترێ: «فلانکەس لێیدرا»، یاخود «فیسارکەس و گروپ بەر لێدان کەوتن»، مەرج نییە مانای لێدان لەم بەکارهێنانەیدا لێدانی جەستەیی و شەڕەتفەنگ و کوشتن و تیرۆرکردنی ئەو کەس و گروپ و توێژانە بگرێتەوە، ئەگەرچی لە وڵاتی ئێمەدا هەمیشە ئەگەری ئەم حاڵەتەش لە ئارادا هەیە. هێندە هەیە لێدان لە کەسێ، یان لە توێژێک، یاخود لە بەڕێوەبەری قوتابخانە و ئیدارەیەک و لە ڕۆشنبیرێک و ڕۆژنامەنووسێ، مەرج نییە هەمیشە بگاتە ئاستی لێدانی جەستەیی. بەڵکو لێرەدا «لێدان» بەو «دەستە نەبینراوە» پێناسەدەکرێت، کە دەچێتە بنکڵێشەی لایەنی لێدەر و دەسەڵاتەوە و بۆ ساتێ «نابینا»ی دەکات تاوەکو هەڵەیەکی پێبکات، کە جێبەجێکردنی خودی پرۆسەی لێدانەکەیە و ئیدی ئەو دەستە دەکشێتە دواوە! واتە ئەو «دەستە نەبینراوە» (کە دەشێ لە کۆمەڵێ کەسانی دڵڕەق و بەرژەوەندتەسک پێکهاتبێ، یاخود لە کەسانێکی نەشارەزاو لێنەهاتوو)، بۆ ساتێ، ئیغراکەرانە خۆی بەدیاردەخات و دەسەڵات دەکاتە «هۆکارێک» بۆ جێبەجێکردنی بەرژەوەندییەکی تایبەتی خۆی و هەموو هێزی لایەنی لێدەر لە مشتی خۆیدا کۆدەکاتەوە تا بیدات بە

سەری کەسێ، دەزگایەک، پڕۆژەیەک، یان گروپێکی سیاسیدا، یاخود توێژێکی کۆمەڵایەتی وەک ئافرەتان و ڕۆشنبیران و قوتابیاندا.

کە دەڵێم ئەم دەستە «دەسەڵات دەکاتە هۆکار بۆ تاوێ ئیغرا و نابینای دەکات»، مەبەستم ئەوەیە دەسەڵات لە یاساوە، لە شەرعییەت و وزەیەکی ئیدارەکردن و بەڕێوەبردنی کۆمەڵگاوە، هەڵدەخلیسکێنێ و دەیکاتەوە بە زەبر. واتە لە دەسەڵاتێکی ئیجابییەوە دەیکاتەوە بە وزەیەکی تێکدەر و شەڕانی و دەسەڵاتێکی شەڕخواز و توندڕەو، کە ئیدی نەتوانێ و فرسەتی ئەوەی نابێ ئەو کەس و لایەن و توێژ و دەزگایانەی گومانیان هاتۆتەسەر، بە پێی لێپرسینەوەی یاسایی لە شوێنگەی خۆیان دووربخاتەوە و تەحقیقیان لێبکات. بەڵکو دێت یەکسەر بەبێ ئاگادارکردنەوەی هیچ ئۆرگانێکی یاسایی و پشکنین و توێژینەوەی تایبەت، ئەو کەسایەتی و توێژ و لایەنانەی دەستە ئیغراکەرەکە ئاماژەی بۆکردوون، دەمودەست لە کاردەخات، کارکردی سیاسی و ئیدارییان لێدەستێنێتەوە و لە دەسەڵات نامۆیاندەکات. بە مانایەکی دی: هەموو ئەو مانایانەیان لێدەستێنێتەوە کە تا کاتی پێش لێدانەکە، شوێنی ئەو کەس و لایەن و توێژانەیان لە ناو سەرجەمی سیستەمەکەدا پێناسەدەکرد و ڕووخسارێکی یاسایی و مەدەنییانەیان دەدایە هەمان سیستەمی دەسەڵاتیش. پاش ئەمە، ئەو دەستەی کە لێدانەکە بە دەسەڵات «جێبەجێدەکات» و لە دەسەڵاتێکی بیناکەرەوە دەیکاتەوە بە زەبر و توندوتیژی، «زمانی دەسەڵات»یش دەگۆڕێ بۆ سەر ئاستی زمانی فەرمانگەیەکی سەربازیی و وا لە دەسەڵات دەکات کە لەسەر ئیقاعی عەریفێکی سوپا، بە جەندرمەکانی بڵێت: «هێرش بەرن، لێپرسینەوە نییە»، «گوناهەکانیان مەژمێرن، سزایان بۆ ببڕنەوە»، و «گوێ لە پاکەکانیان مەگرن، لەسەریانبدەن»!

(٣)

ئەم تێگەیشتن و کارکردنە بە چەمکی «لێدان» تێگەیشتنێکە، هەروەکو پێشتر نووسیم: سیاسەت لە ئاستی ئیدارەکردنی یاسایی وڵاتەوە دادەبەزێتە سەر ئاستی دەستێکی بەزەبر، کە بۆی هەیە لە هەر فرسەتێکدا لێمانبدات و خودی وشەی «سیاسەت» لە مانا بنەڕەتییەکەی بەتاڵدەکاتەوە. لەبەرئەوە من پێموایە چەمکی «لێدان» لە سیاسەتی هێزە کوردییەکاندا، هەروەکو چەمکی «تێوەگلان» و «پڕوپاگەندەبۆکردن» و «تۆمەتدانەپاڵ» و «ناو و ناتۆرە بۆ دروستکردن» و «پاشقوللێگرتن»، بە پلەی یەکەم زادەی قۆناغی شاخاوییانەی سیاسەتە. واتە قۆناغێ کە هێشتاکو شار/دەوڵەت (Polis)مان نییە تا سیاسەتیش بووبێتە (پۆلیتیکا. politika) واتە بووبێتە مەسەلەی «بەڕێوەبردنی دەوڵەتشار و ئیدارەی بە تەگبیری کۆمەڵگا لە ڕێگەی بەگەڕخستنی ئاوەز و هووشیارییەوە»، وەک ئەوەی لە یۆنانی کۆندا باوبوو. ئەمەش لەبەرئەوەی سیاسەت لە شاخدا مانەوەی خۆی لەسەر لێدانی بەردەوامی ئەوانی ترەوە دابیندەکات و دەتوانم بڵێم لەم ئاستەشدا هێشتا نەبۆتە سیاسەت، ئەمەش لەبەرئەوەی هەر لە قۆناغی لێدان و زەبربەکارهێناندا ماوەتەوە و زیاتر لەوەی پلانێکی عەقلانی بێت بۆ بەرەنگاربوونەوەی کێشەکان، بریتییە لە پەرچەکردارێکی غەریزی و عەفەوی مرۆڤ لە ئاست ئە مەترسییانەدا کە ڕووبەڕوویان دەبێتەوە. شاخ، وێرای هەموو لایەنە ئیجابییەکانی دیکەی، شوێنێکە مرۆڤ تیایدا بە پلەی یەکەم گەشەدەداتەوە بە غەریزەکانی خۆی، نەک بە ئاوەز و فەنتازیا خوڵقێنەرەکانی و ئەمەش لە سیاسەتدا، لە ڕێگەی زەبروزەنگ و ئیمانهێنان بە پرنسیپی لێدان و بۆسەنانەوە و هێرشبردن و تێوەگلاندنی ئەوانی ترەوە، تەعبیر لە خۆی دەکات. لە کاتێکدا سیاسەت لە «شار»دا، پێش هەموو شتێک بریتییە لە (ئاڵوگۆڕ، واتە: کۆمیونیکەیشن)ی نێوان لایەنە بەشداربووەکان لە ئیدارەی کۆمەڵگادا.

«سیاسەت وەک لێدان» لەسەر فیکرەی نەفیکردن و پەلوپۆخستن و سڕینەوەی ئەوانی ترەوە بەندە، لە کاتێکدا «سیاسەت وەک ئاڵوگۆڕ» بریتییە لە قبووڵکردنی ئەوی تروەک لایەنێکی یەکسانی

بەشداربوو لەو گفتوگۆیانەدا کە دەبێت بۆ باشتر ئیدارەکردنی کۆمەڵگا لە ئارادابن. لە سیاسەتێکدا کە لە سەر پرنسیپی «لێدان»ـەوە بچێت بەڕێوە، مەساحەیەکی گەورەمان هەیە لە ترس و ڕەهاییگەری و وەستان، چونکە هەمووان دەترسێن لێنەدرێن، لەبەرئەوە هەموو لە شوێنی خۆیاندا دەوەستن! بەڵام لە سیاسەتێکی ئاڵوگۆڕئامێزدا (communicative)، مەساحەیەکی بەرفراوانمان هەیە لە نیسبییەت، ئازادی و جیاوازی و جوڵە و بەردەوامی، چونکە هەمووان دەیانەوێ بەشداربن لە گۆڕانکاریدا بە بێئەوەی بیانەوێ حەق تەنیا بەلای خۆیاندا ڕاکێشن. لێدان وەک میکانیزمێکی سیاسی، بوونی تاکەکان پووچدەکاتەوە بۆ سەر ئاستی بوونی ئەو بوونەوەرە بێمتمانە بەخۆیەی، کە هیچ عەشقێک و دڵخۆشبوونێکی بە کارەکەی خۆی نییە و بوونی ئەو (وەک فەردێکی بکەر و داهێنەر) بچووکدەکاتەوە بۆ سەر ئاستی مووچەخۆرێکی ئاسایی کە لە کار و ژیانی خۆی وەڕسە. لە کاتێکدا سیاسەت وەک ئاڵوگۆڕ، تاکەکان لە مووچەخۆری «ڕۆبۆت ئاسا» و ملکەچ و تۆقێنراوەوە دەکاتە ئەو مرۆڤەی کە هەر بە هۆی بەردەوامیی کارکردنەوە ناسنامەی خۆیان بینادەکەن و گەشە بە کەسایەتی خۆیان دەدەن و ڕەونەق بۆ دەوڵەت و دەسەڵات دەگێڕنەوە.

(٤)

بەڵام یەکێ لە گەورەترین ئەو زیانانەی کە سیاسەتی لێدان دروستیدەکات و پێش هەموو شتێ بەسەر بەرژەوەندییەکانی خۆشیدا دەشکێتەوە، بریتییە لە هەڵوەشاندنەوە و بێماناکردنی هەموو ئەو دەستکەوتانەی کە تا ساتی پێش لێدانەکە ئیشیان بۆ کرابوو، بەدەستهێنرابوون و خوڵقێنرابوون. سیاسەتی لێدان، دێت تاکو هەموو ئەو وزەیە بەکەم بگرێ و فڕێیبدات و تفیبکاتەوە، کە بۆ بەدەستهێنانی ئەو دەستکەوتانە سەرفمانکردبوو... «لێدان» دێت تاکو دیوارێکی ئەوتۆ دروستبکات کە نەتوانین بەو دەستکەوتانەوە سەرکەوین بەسەریا و خۆمان لە تەنگەژەکەمان ڕزگاربکەین بۆ ئەودیو... بەم پێیەش «لێدان» گێڕانەوەی ئیقاعی ئیشکردنە بۆ سەر پلەی سفری جوڵە، بۆ وەستان و دەستپێکردنەوە لە ئاستێکەوە کە تەنانەت نزمتریشە لەو ئاستەی ڤاری یەکەم دەستمان پێکردبوو... هەموو لێدانێک لەدەستدانی وزەیەکی ئەوتۆیە کە هەرچەند ماوەی هەستانەوەمان کورت و خێراش بێت، هێشتا ناتوانین بە هەمان ڕێژەی وزەی پێشووەوە دەستپێبکەینەوە. ڕاستە کەسی لێدراو، گرووپی لێدراو یان توێژی لێدراو، لێدانەکەی بۆ دەبێتە «ئەزموون» و شوێنی سوودلێوەرگرتن. وەلێ ئەوان دەبنە خاوەنی «یادەوەرییەکی تاڵ»یش لەسەر هەمان ئەو ئەزموونە، کە هەموو جارێ بە بیرکردنەوە لێی وەک «ئەزموونێکی تاڵ»، بەشێکی زۆر لە وزەی مەعنەوی و جەستەیی دەڕوات.

کەواتە لێدانی سیاسی هەر ڕووداوێک نییە بۆ ساتەوەختێکی کورت لە ژێر کاریگەری و ئیغرابوونی دەسەڵات بە «دەستە نایارەکە»، ئیشی خۆی بکات و دەستی خۆی بوەشێنێ و هەڵچێت و پاشان هەوڵدات بارودۆخەکە نۆرمالیزەبکرێتەوە، پەشیمان ببێتەوە و تەنانەت داوای لێبووردنیش بکات. لێدانی سیاسی وەستانێکی درێژخایەن، کەئابەیەکی ناخۆش و مالیخولیایەکی پێچاوپێچ لەگەڵ خۆیدا دەهێنێت، کە پێویستی بە «ئیرادە»ـەی گەورەی گروپی لێدراو، کەسی لێدراو یان توێژی لێدراو هەیە تا بتوانێت حەکایەتەکەی، ماجەرا و بەسەرهاتەکەی، ئەوەی لە کاتی لێدانەکەدا بەسەری هات، لە «بیرەوەرییەکی تاڵ»ـەوە بگوێزێتەوە بۆ سەر ئاستی «ئەزموونێکی بەسوود» و بەردەوامبێت دەستپێدەکاتەوە و بە ئامادەیی خۆی لە ناو دەسەڵات و کۆمەڵگادا، ڕێبگرێت لەو دەستە ئیغراکەرەی کە هەمیشە دەیەوێت دەسەڵات نابینابکات لە ئاست جەوهەری بنیاکەرانەی خۆیدا... ئەزموونی شکست لە ژیانی مرۆڤی خاوەن ئیرادەدا، بەو وێرانە کاتییە دەچوێنم کە پاش ماوەیەک دەبینین وا خەندەکی خانووێکی نوێی، بە نەخشەیەکی تازەوە لەسەر هەڵکەندراوە گوڵ و لاسکەگیا سەوزەکانی ئەو ناوەش مژدەی باخێکی خۆش ڕادەگەیەنن...

(٥)

ئێستا با بگەڕێینەوە بۆ خاڵی سەرەتا: ئێمە تێگەیشتین کە مانای لێدانی باوک بۆ کوڕ، جیاوازە لە مانای لێدانی سیاسییانەی حیزبێک بۆ ئەندامان و دەزگاکانی خۆی، یاخود بەرامبەرەکانی، یان نەیارەکانی و توێژەکانی کۆمەڵگا... بەڵام ئایا لە هەڵوێست و لێکدانەوەی ئێمەدا سەبارەت بە بارودۆخی لێدراوەکان، دەبێت چ جیاوازییەکی بەرجەستە هەبێت؟ بە مانایەکی دیکە: ئایا ئێمە بۆمان هەیە چ پەرچەکردارێ لە ئاست ئەو باوکەدا وەربگرین کە بە ناوی باوکایەتییەوە لە کوڕەکەی خۆی دەدات و دەبێت پەرچەکردارمان چی بێت لە ئاست ئەو لایەنە سیاسییەدا کە سیاسەتی لێدان جێبەجێدەکات؟

بە بڕوای من لە ئاست بارودۆخی یەکەمدا، کاری ئێمە لەوە زیاتر تێپەڕناکات کە «ناڕەزایی» بەرامبەر بە کردەوەی باوکەکە دەرببڕین و لایەنگری لە کوڕەکە بکەین. ئێمە دەتوانین لە ڕێگای ڕەخنەگرتنمانەوە لەو شێوازی پەروەردەکردنە، باوکەکە ناچاربکەین کە دەست لەو کارە ناشایستەیەی هەڵبگرێ، بەبێ ئەوەی بتوانین ئەمەی بەسەردا بسەپێنین، بە مانایەکی دیکە: ئێمە دەتوانین ئامادەیی خۆمان لە بەرامبەر ئەو دیمەنەی کە تیایدا باوکێ لە کوڕەکەی خۆی دەدات، بکەینە «ئامادەییەکی چالاک» تاکو بتوانین باوکەکە بە خۆمانەوە سەرگەرمبکەین، تا ئەوکاتەی توڕەییەکەی دەنیشێتەوە و دەست لە لێدانی کوڕەکەی هەڵدەگرێ. یاخود لە باشترین حاڵەتدا دەتوانین «پەیمانێ» لە باوکەکە وەربگرین کە چیدی لە ڕێگەی لێدانەوە پەیوەندی نێوان خۆی و کوڕەکەی دەستنیشاننەکات، چونکە ئەو پەیوەندییە ئاستێکی نایەکسان و نامرۆڤانەی هەیە و هتد... هەموو ئەمەش مانەوەیە لە ناو ئەخلاقناسیی «کانت»یانەدا، واتە ئێمە بەو جۆرە ڕەفتار دەکەین، کە ڕەفتارەکەی ئێمە ببێتە بنەمایەکی ئەخلاقیی بۆ گشت مرۆڤایەتی و لەم حاڵەتەشدا خۆزگەی ئەوە بخوازین ڕۆژگارێ بێت باوکان دەست لە لێدانی کوڕەکانیان هەڵبگرن. بەم مانایەش ئێمە ناتوانین نۆرمێک، یان یاسایەک بەسەر باوکەکەدا بسەپێنین کە خۆمان پێمان خۆشە، بەڵکو دەتوانین لە ڕێگەی ڕەتکردنەوەی ڕەفتاری ئەوەوە لە ئاست کوڕەکەیدا، یەکەمخۆمانی لێجیابکەینەوە، دووەمیش: شێوازێکی دیکەی ڕەفتارکردنی پێبناسێنین و ئاواتەخوازبین کە ئەمەی دواییان پەسەندبکات و لێدان نەکاتە ڕێگاچارەیەک بۆ پەروەردەکردنی کوڕە لاسارەکەی!

کەواتە ئێمە لەم بارودۆخەدا، ڕەفتارێک ڕەتدەکەینەوە، بەوەی خۆمانی «لێبەدووربگرین»، بەوەی «خەسڵەتە بەدەکانی» ئاشکرابکەین و واجار بەوەی «ناڕەزایی» لە ئاستدا دەرببڕین. کاری ئێمە لەمە زیاتر ناتوانێ تێپەڕبکات، ئەگەر بمانەوێ ڕەفتارەکەمان ببێتە سەرمەشق. چونکە هەر هەنگاوێکی دیکە بەرەو بەکارهێنانی زۆر و هێز، ئەو هەنگاوە ڕەفتارەکەی ئێمەش دەخاتە ریزی ڕەفتاری باوکەکەوە.

(٦)

سەبارەت بەوەی دەبێت پەرچەکردارمان لە ئاست ئەو لایەنە سیاسییەدا چی بێت، کە سیاسەتی لێدان جێبەجێدەکات، مەسەلە تەواو جیاوازە. ئێمە لێرەدا ناتوانین هەر بە ناڕەزایی دەربڕین و خۆزگەهەڵخواستن و دوعاکردن بۆ ئەوەی دەسەڵات ڕەفتاری خۆی لە ئاست کەسەکان، دامودەزگا و گروپەکان و تەنانەت نەیارەکانیشیدا بگۆڕێت، دڵمان خۆشبکەین کە گوایە ئەرکی خۆمان جێبەجێکراوە، هەڵەیەکی گەورەیە بێدەنگیی خۆمان بەوە پاساوبدەینەوە، کە گوایە ئەو کەسەی، یان ئەو دەزگایەی لێیدراوە و تەجمیدلکراوە، هی حیزب خۆیەتی و ئێمە بۆمان نییە قسەی تیا بکەین. ئەرکی ئێمە بەوەش تەواو نابێت بەیاننامەیەکی توند دەربکەین و ئەو ڕەفتارە مەحکومبکەین، کە دەسەڵات لە ژێر کاریگەریی دەستە ئیغراکەرەکاندا، بەرامبەر کەسان و لایەنەکان دەینوێنێ. بەڵکو

ئەرکی ئێمە بریتییە لە «هەڵوێستوەرگرتن لە ئاست جەوهەری دەسەڵات» خۆیدا وەک دەسەڵاتێکی بیناکەر و ڕێکخەری یاسایی، کە ئیدارەکردنی کۆمەڵگایەکی ئینسانی لە سەر شانە. پێویستە هەمیشە «جەوهەری سیاسییانە»ی دەسەڵات بە بیری پراکتیزەکارانی دەسەڵات و دەسەڵاتداران بهێنینەوە و بەردەوام جەخت بکەینەوە سەر ئامادەیی ئەو مەشروعییەتەی کە پێویستە لە هەموو ڕەفتار و جووڵەیەکی دەسەڵاتدا هەبێت، تاکو نەبێتە دەسەڵاتێکی زەبروزەنگاوی و وێرانکار. چونکە دەسەڵات لە جەوهەری سیاسییانەی خۆیدا شتێ نییە، ئێمە بتوانین بە هۆی دوعا و ئاواتخواستنەوە، نەهێڵین بەرەو وێرانکاری هەڵخلیسکێ، یاخود وەک ئەو باوکە تەماشایبکەین کە بە مقاش کەوتبووە ئاوێزی کوڕەکەی خۆی و بمانەوێ بە تکا و ڕجا دەستی پێهەڵگرین! بەڵکو دەسەڵات شتێکە پێویستە ئێمە بەردەوام لە ڕێگەی بیرخستنەوەی جەوهەرەکەیەوە، کە پراکتیزەکردنی سیاسەتە (Politika)، یاخود وەک ئەرستۆ گوتویە: هونەری ئیدارەکردن و بەڕێوەبردنی کۆمەڵگایەکی ئینسانییە، دروستیبکەین و بەرهەمیبهێنین و بەرجەستەیبکەین.

بە مانایەکی دیکە: کاری ئێمە هەر تەنیا ناڕەزاییدەربڕین و نواندنی ڕەفتارێکی نموونەیی نییە لە ئاست هەڵخلیسکان و ساتەکانی زەبری دەسەڵاتدا و بەجێهێشتنی بەو ئومێدەی خۆی بێتەوە سەر ڕێگەی دورست. بەڵکو کاری ئێمە بریتییە لە هەڵوێستوەرگرتن لە دژی ئەو زەبرە وەک مەسەلەیەکی بنەمایی بۆ بەرگریکردن لە کۆمەڵێ پرنسیپ کە بڕوامان پێیان هەیە و دەتوانین بیسەلمێنین کە بەسوودن بۆ کۆمەڵگاکەمان. چونکە لێدانی باوک لە کوڕەکەی خۆی هەرچەندەش کارێکی بەد و زەبراوی بێت، لە بارودۆخی خێزانێک و چەند کەسێ زیاتر ناشێوێنێ و ناتوانێت شیرازەی هەموو کۆمەڵگا تێکبدات. بەڵام لێدانی زەبرئاسا و شاخاوییانەی دەسەڵات بۆ ئەندامەکانی خۆی، بۆ گروپەکان و توێژە کۆمەڵایەتییەکان، بۆ دامودەزگا مەدەنی و یاساییەکان و هتد...، پێش هەموو شتێ شێواندنی شیرازەی سەرجەمی کۆمەڵگایە، ئەگەرچی ماوەی لێدانەکەش کەمبخایەنێت و زۆر شاراوەش بێت.

ئەوەی ئێمە پێویستە هەڵوێستی لە ئاستا وەربگرین، پرسیارە لەو پێناسەیەی کە دەسەڵات پێشت لەسەر خۆی بەرهەمیهێنابوو، شانازی پێوەدەکرد و دەیکردە دەرسێکی قوتابخانە و لە ڕاگەیاندنەکانییەوە بانگەشەی بۆدەکرد. واتە ئەو پێناسەیەی کە دەسەڵاتی وەک وزەیەک بۆ بەڕێوەبردنی یاساییانەی ژیانی کۆمەڵایەتی و ئیداری وڵات و وەک پارێزەری مافی تاکەکان (بەو حوکمەی تاکەکان هاووڵاتین لەو کۆمەڵگایەدا کە دەسەڵاتەکە دەیبات بەڕێوە) دەناساند. چونکە ئەگەر دەسەڵات لە ڕێگەی پرۆسەی لێدانەکانیەوە و بەبێ هیچ پاسادانەوەیەکی یاسایی و مشروع، هەمیشە ئامادەبێت بەسەر ئەندامانی مۆمەڵگا و دامەزراوەکانەوە ببێتە زەبروزەنگی لێدان، ئەوە جەوهەری سیاسییانەی خۆی دەدۆڕێنێ و ئەو کاتەش ڕۆژگاری زێڕینی دەستە ئیغراکەر و هەڵخلیسکێنەرەکان دەستپێدەکات تاکو لەنو شاردا، لەناو ژیانی مەدەنی و بەبەرچاوی دروشمەکانی یاساوە، لەسەر شەقام و ناو باخچە و چێشتخانەکان، غەریزە شاخاوییەکان خۆیان پیادەبکەن.

من پێموایە ئەرکی ئێمە وەک هاووڵاتی و ئەندامی ئاسایی کۆمەڵگا، وەک پیشەیی و پسپۆڕ، وەک ڕۆشنبیر و ڕۆژنامەوون، وەک سیاسەتمەدا و داوەر و هتد...، بەرگریکتدنی بەردەوام بێت لە جەوهەری سیاسییانەی دەسەڵات و ڕەخنەگرتنی هەمیشەیی بێت لە سیاسەتی لێدان. لەبەرئەوەی تەنیا لەم ڕێگەیەوە دەتوانین «سیاسەتێکی ئاڵوگۆڕخواز» بەرهەمبهێنین و سنوور بۆ ئەو دەستە پڕ لە زەبوانە دابنێین کە لە پشت سەر ئێمەوە بە بێ گوێدانە ئاسایشی گشتی و ڕێزگرتن لە یاسا و تەبایی کۆمەڵایەتی، دەکەونە فسکەفسک بەگوێی دەسەڵاتداراندا و لەو ڕێگەیەشەوە دەسەڵات دەکەنە هۆکارێک بۆ جێبەجێکردنی غەریزە تێکدارەکانی خۆیان و لە ئاست پەیڕەوکردنی یاسادا نابینای دەکەن.

هەولێر، ٣/٨/٢٠٠٠